

Japanilaiset budolajit kansalaisuuteen kasvattajina

Tarkastelussa itäsuomalaiset budoseurat

Mika Levy

Liikunnan ja urheilun painoarvo suomalaisten kansalaisuuteen kasvattamisessa on perinteisesti ollut huomattava. Hiihdosta, ammunnasta ja pesäpallosta kansalaiskasvatusta ammentaneen kansan saataville tuli 1900-luvun puolivälistä lähtien japanilaisperäisiä budolajeja, joiden mukana maahamme saapui tukku omintakeisiä arvoja, tapoja ja toimintamalleja. Tässä artikkelissa kansalaiskasvatusta tarkastellaan kolmen japanilaislajin; aikidon, judon ja karaten juniorityöstä käsin. Tutkimusaineistona on lasten ja nuorten budovalmentajille kohdistetut kyselyt, joissa on mukana 14 valmentajaa kuudesta itäsuomalaisesta seurasta. Artikkelissa tuodaan esiin budoseurojen rooli nuorten kansalaisuuteen kasvattajina sekä yhteiskuntaan sosiaalistajina. Nuorten budoharjoittelussa noudatettavat tarkat pelisäännöt kulkevat käsi kädessä yleisempien yhteiskunnallisten normien kanssa. Tästä esimerkkejä ovat ryhmässä toimimiseen oppiminen, itsehillinnän kehittäminen ja toisten kunnioittaminen. Fyysisten harjoitteiden ohella budolajien opetussuunnitelmiin sisältyy itämaisestä filosofiasta kumpuava psyykkisen kehityksen ulottuvuus, joka monipuolistaa ja rikastuttaa lajien merkitystä kansalaisuuteen kasvattamisessa.

Liikunnan rooli nuorten kansalaisuuteen kasvattajina Suomessa on merkittävä. Etenkin liikuntaseurat yhdessä koulujen ja muiden yhteiskunnallisten instituutioiden kanssa määrittävät pitkälti ihmisten elämänkulkua ja huolehtivat osaltaan nuorten integroimisesta vallitsevaan yhteiskuntaan. Liikunta ja urheilu toimivat samalla yhtenä väylänä nuorten sosiaalisatioprosessissa. Liikunnan luonne Suomessa on muuttunut voimakkaasti viimeisten sadan vuoden aikana. Siitä on tullut paljon muutakin kuin pelkkää kilpaurheilua. Liikunnan osa-alueet voidaan jakaa kilpa- ja huippu-urheilun ohella kuntoliikuntaan, kaupalliseen liikuntaan ja vaihtoehtoiseen liikuntaan. (Itkonen & Nevala 1991, 18–19.) Myös liikuntaseurojen luonne on muuttunut. Esimerkiksi yleisseuroista on siirrytty yhden lajin erikoisseuroihin, organisoituneiden lajien kirjo on moninkertaistunut ja yhä useampi liikuntamuoto on saapunut ulkomailta.

Ennen toista maailmansotaa Urho Kekkonen totesi Lauri Pihkalaa käsittelevässä artikkelissaan *Helsingin Sanomissa*: ”Urheilu, jollei se palvele yhteiskunnan tarvetta kansalaisten kasvattajana, on sirkushuvia taikka akrobatiaa, ja sellaisena sillä ei olisi mitään kansallista arvoa”. Kekkonen totesi samaan hengenvetoon urheilun olevan hedelmällinen kasvatusliike, joka hallitsi nuorisoa voimakkaammin kuin mikään muu harrastus. Ollakseen sitä urheilun kuitenkin tuli rakentua sille eettilliselle pohjalle, minkä yhteiskunnan palveleminen määräsi. (Kekkonen 1938.) Nuoren valtion liikuntapolitiikalle ei siis ollut yhdentekevää, mitä lajeja Suomessa harrastettiin. Liikuntalajeista tuli löytyä jotain, mikä palvelisi maamme kansallista arvoa. Pesäpallo, hiihto ja ammunta tähän kelpasivat, mutta sopivatko kaukaiset aasialaiset itsepuolustuslajit palvelemaan näitä korkeita päämääriä?

Maamme liikuntakulttuuriin tuli uusia tuulia, kun japanilaisia kamppailuliikuntamuotoja, budolajeja [1], rantautui Suomeen 1900-luvun puolenvälin jälkeen. Ne toivat mukanaan monia omaperäisiä tapoja ja arvoja, joita ei aiemmin ollut maassamme tavattu. (Koski, P 2000, 82; Vasara 1992, 411–412.) Vierasperäisiin liikuntamuotoihin liitettiin aluksi niin positiivisia kuin negatiivisiakin stereotyyppioita. Toisaalta budolajien arvot saattoivat jopa edistää niiden integroitumista suomalaiseen liikuntakulttuuriin. Tällaisia arvoja olivat muun muassa itsehillintä, valppaus ja rohkeus, jotka sopivat 1900-luvun alussa korostettuihin kansalaiskasvatuksellisiin päämääriin, kuten ruumiin kasvattamiseen tottelevaiseksi ja kuuliaiseksi. Lisäksi budolajien leviämistä maassamme saattoi edesauttaa suomalaisen urheiluelämän organisoitumisen liittyminen sotilaallisiin tarkoitukseen, eli liikunnan yhteytyminen sotataitoihin. (Holopainen 1991, 62–64.) Budolajien kiinnittyminen osaksi liikunnan kautta välittyvää kansalaiskasvatusta sai vahvistusta 1990-luvun alussa, kun SVUL:n puheenjohtaja Jukka Uunila jakoi budolajeille tunnustusta niiden monipuolisuuden, kasvatuksellisen ja tasa-arvoistavan annin ansiosta (Budo-Express 1/1991, 3).

Nykyisin itämaisten kamppailulajien piiriin Suomessa hakeutuu tuhansia lapsia vuodesta toiseen. Tästä huolimatta budolajien juniorityö ja sen vaikutukset ovat saaneet vähän huomiota. Tässä artikkelissa tarkastellaan japanilaisten budolajien välittämää kasvatuksellista aspektia alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten osalta. Millä tavoin budoseurat ja niiden valmentajat ovat toimineet lasten yhteiskuntaan soisalistamisessa? Miten vieraasta kulttuuripiiristä tulevien lajien kasvatusmetodit ovat istuneet suomalaisiin nuoriin? Entä mil-laista näiden Suomessa verrattain nuorten liikuntamuotojen toiminta on ollut erilaisten lasten, heidän huoltajiensa, kuntien ja muitten yhteistyötahojen kanssa?

Lajien osalta olen valinnut artikkeliin judon, karaten ja aikidon. Nämä ovat kolme ensimmäistä pysyvästi Suomeen tullutta ja harrastajamääriltään suurinta japanilaista kamppailulajia, joissa kaikissa junioritoiminta on ollut keskeisenä osana lajitoimintaa.[2] Tuon artikkelissa esiin näkökantoja, jotka usein jäävät sivuun keskusteltaessa kamppailulajiharrastusten vaikutuksista nuoriin. Itäsuomalaisille budoseuroille lähettämäni kyselyyn vastasi 14 juniorivalmentajaa kuudesta seurasta. Seurat sijaitsivat Joensuussa, Kuopiossa ja Mikkelissä. Kyselyyn vastanneet seurat kuuluvat samalla Itä-Suomen suurimpiin budoseuroihin. Juniori-ikäisiä harrastajia vastanneiden seuroissa oli valmentajien arvion mukaan yli 600. (KysL 2009.)

Budolajien esiinmarssi

Artikkeliin valituista lajeista judo oli ensimmäinen pysyvästi Suomeen tullut japanilainen budolaji. Judon harrastustoiminta käynnistyi vuonna 1954, kun japanilainen lähetystösihteeriksi Shigemi Tagami, joka oli myös kokenut judo-opettaja, ryhtyi opettamaan lajia. Suomen judoliitto ry perustettiin neljä vuotta myöhemmin, ja se oli samalla ensimmäinen Suomessa perustettu budojärjestö. Toinen Suomeen tullut budolaji oli karate. Lajin harrastaminen käynnistyi asteittain 1960-luvulla. Ensimmäinen karateseura Wadokan perustettiin Helsinkiin vuonna 1967, ja Suomen karateliitto ry syntyi kaksi vuotta myöhemmin. Kolmas Suomeen rantautunut budolaji oli aikido. Lajia esiteltiin ensimmäisen kerran vuonna 1970 japanilaisen Toshikazu Ichimuran pitämässä näytöksissä. Näytösten jälkeen harrastustoiminta aloitettiin judoseuroista käsin, ja jo samana vuonna perustettiin Suomen aikidoliitto ry. (Ippon 4/1983, 3, 10–11; Laaksonen 1992, 13; Törnblom 1988, 139; Silenius 1991, 100; Budo-express 5/2000; Aikido 2/1980.)

Japanilaisten budolajien mihinnousu ja vakiintuminen maamme liikuntaelämään tapahtui osana liikuntakulttuurin murrosta 1950–1980-luvuilla. Kilpa- ja huippu-urheilun rinnal-

le nousivat kuntoliikunta, kaupallinen liikunta ja vaihtoehtoinen liikunta. 1960-luvun muutosten aikana käynnistyi uusien, ulkomaalaisperäisten liikuntamuotojen esiinmarssi, joka jatkui seuraavina vuosikymmeninä voimakkaana. Perinteiset voimailu- ja kamppailulajit, kuten paini, painonnosto ja nyrkkeily joutuivat tekemään tilaa japanilaisille ja muille itämaisille kamppailulajeille. (Vasara 1992, 415, 418; Itkonen 1991, 44–45; Itkonen & Nevala 1991, 16–19.) Budolajit tulivat Suomeen suunnilleen samaan aikaan, kun liikuntakulttuurissa siirryttiin suoritus- ja tulosurheilukeskeisyydestä terveystoimintatunneiden suuntaukseen kautta kohti ruumiinkokemusta ja mietiskelyä painottavia liikuntamuotoja (Eichberg 1987, 55–58).

Judon ja karaten harrastajamäärät kasvoivat nopeasti 1970- ja 1980-luvuilla lajien saadessa lisää julkisuutta ja muuttuessa yhä enemmän kilpaurheiluksi. Aikidon suosion kasvu oli tasaisempaa, mikä johtui etenkin siitä, ettei lajiin kuulunut kilpailutoimintaa. (Törnblom 1988, 140, 145.) 1990-luvulle tultaessa judo, karate ja aikido olivat saavuttaneet tunnustetun aseman suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Ne onnistuivat myös säilyttämään vankan aseman itämaisten kamppailulajien keskuudessa lajikirjon jatkuvasta kasvusta huolimatta. Nykyisin maassamme on noin 13 000 judon, 12 000–13 000 karaten ja 3500 aikidon harrastajaa (Judoesite 2008; Yrtti 2009; SaiL 2008).

Junioritoiminta, johon luokitellaan yleensä alle 18-vuotiaat lapset ja nuoret, käynnistyi lajiseurojen piirissä niiden vakiinnuttua Suomen liikuntaelämään. Esimerkiksi aikidossa säännöllinen junioritoiminta alkoi vuonna 1982, eli vasta 12 vuotta lajitoiminnan käynnistymisen jälkeen. Junioritoiminnan startattua kysyntä lasten budoharrastusta kohtaan kasvoi ripeästi (SaiL 1982–1986). Vuonna 2008 junioritoimintaa tarjosi 71 prosenttia kaikista aikidoseuroista (SaiL 2008). Vuonna 2006 valmistuneen kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan alle 18-vuotiaita judoharrastajia oli maassamme noin 8500 ja karaten junioreita 7500. Aikidojunioreita puolestaan oli noin 2000. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006, 9–11.) Kun alle 18-vuotiaiden harrastajien osuutta verrataan lajien kokonaisharrastajamääriin, on junioreitten lukumäärää pidettävä huomattavana.

Budoa harrastavien lasten ja nuorten määrällisen osuuden lisääntyminen on johtanut myös seurojen junioritoiminnan monipuolistumiseen ja syventymiseen. Harrastajia ei ole jaettu pelkästään aikuisten ja junioreiden ryhmiin, vaan esimerkiksi judossa on järjestetty 3–5-vuotiaille suunnattuja muksujudokursseja ja kaikentasoisille suunnattua kuntojuudoa. Karatessa puolestaan teini-ikäiset harrastajat on otettu huomioon erikseen aikuisten ryhmiin siirtymisen kynnykseltä madaltavien nuorten karatekurssien muodossa. Aina ikä ei ole ollut sijoittumisen peruste, vaan junioreita on lisäksi jaettu osaamistason mukaan eri ryhmiin. Junioriohjaajille on puolestaan järjestetty monia erilaisia koulutustapahtumia, kuten esimerkiksi ryhmänohjaamiseen, taidon ja tekniikan opettamiseen, urheiluvammojen ehkäisyyn sekä kilpailujen tuomari- ja toimitsijatoimintaan tähtääviä koulutuksia. Ohjaajakursseille osallistuminen on monissa kunnissa vaikuttanut myös seurojen julkisten avustusten saamiseen. (KysL 2009.)

Seurojen junioritoiminnan laatu halutaan pitää korkeana. Esimerkiksi Suomen Liikunta ja Urheilu kannustaa seuroja hankkimaan sinettiseura -tunnuksen [3] ja osallistumaan Nuori Suomi -toimintaan [4]. Kun tähän vielä lisätään kehitysvammaisten, liikuntarajoitteisten ja muiden erityisryhmien osallistuminen budon harrastamiseen, voidaan itämaisten kamppailulajien yhteiskunnallista merkitystä pitää monipuolisena.

Kansalaisuuskasvatuksen historiaa ja nykyisyyttä

Kansalaiskasvatuksen voi väljästi määritellä tietoiseksi kasvatustoiminnaksi, joka tähtää yhteiskunnan jäsenten valmentamiseen kansalaisuuden asettamiin vaatimuksiin. Pauli Arola jakaa kansalaiskasvatuksen kolmeen toisiinsa liittyvään osaan: Käsitykseen kansalaisen asemasta ja velvollisuuksista, käsitykseen hyvästä kansalaisesta (kansalaisihanne) sekä käsitykseen siitä, millaisia tietoja ja taitoja jokaiselle kansalaiselle on välitettävä. Kansalaiskasvatus kuuluu myös yhteiskunnan vallankäyttöön. Se joka määrittää kansalaiskasvatuksen muodon ja sisällön, kontrolloi myös kansalaisuutta. (Arola 2003, 18–19.)

Kansalaiskasvatuksena on pidetty muun muassa yhteiskunnan ylläpitämän koulujärjestelmän antamaa valmennusta kansalaisen tehtäviin. Toisaalta kansalaiskasvatusta on harjoitettu myös koulujärjestelmän ulkopuolella. Suomessa harjoitettiin 1900-luvun alussa niin kutsuttuja kansalaisopintoja, eli syvennettiin vapaa-aikana tietoja eri elämäalueista. Samaan päämäärään pyrkivät laajemmin kansanopistot sekä kansalais- ja työväenopistot. Kansalaisuuteen valmensivat esimerkiksi nuorisoseurat, urheilujärjestöt, osuustoimintaliike ja poliittiset puolueet, jotka rekrytoivat toimintaansa ihmisiä ja perehdyttivät heidät paikalliseen kansalaistoimintaan. Tässä moninaisuudessa yhteistä on se, että tarjotut opiskelu- ja itsensä kehittämismahdollisuudet arvioitiin kansalaisille hyödyllisiksi ja niiden uskottiin rakentavan myönteistä kansalaisuutta. (Arola 2003, 18–19; Arola 2004.)

Varsinainen kansalaisuuskasvatus voidaan Suomessa katsoa syntyneeksi ensimmäisten sortovuosien vastareaktionä, kun venäläistämistoimien alkaessa sivistyneistöllä, yliopistomiehillä ja kansanvalistajilla oli tarve selittää rahvaalle, mikä sen oikea asema on. Tätäkin tarpeellisemmaksi kansalaiskasvatuksen teki yhteiskunnan demokratisoituminen ja voimakas väestönkasvu. Suuret joukot olivat vuoden 1906 eduskuntauudistuksessa saaneet merkittäviä poliittisia oikeuksia, mistä johtuen aikaisemmin valtaa pitäneet piirit pitivät tilannetta vaarallisena. Vaaliurnille oli päässyt piikoja, renkejä ja uittomiehiä, joilta puuttuivat uuden aseman vaatimat tiedot ja taidot. Seuraavan kerran kansalaisuuskasvatuksen merkitys nousi esiin vuosien 1917–1918 kriisien jälkeen. Nyt kansalaiskasvatukselle annettiin yhteiskunnallista vakautta luova merkitys, mikä selittää sen agraarikonservatiivista ja muutoksia vastustavaa luonnetta. (Arola 2003, 22–23; Arola 2004.)

Kansalaiskasvatus on 2000-luvun alussa uudella tavalla ajankohtainen. Vastuulliseen kansalaisuuteen ja kansalaiskasvatukseen panostaneet Neuvostoliitto ja Itä-Euroopan kansandemokratiat ovat lakanneet olemasta. Rajut muutokset ovat saaneet ihmiset pohtimaan sitä, mikä oikeastaan pitää yhteiskuntaa ja valtiota koossa. Toisaalta kansallisvaltion asema ja kansalaisuuteen kasvattaminen ovat tulleet ajankohtaisiksi myös Euroopan unionin syntyttyä ja sen maiden tiivistettyä keskinäistä yhteistyötään. On merkkejä siitä, että jonain päivänä luodaan koko Euroopan unionia koskevaa kansalaisuutta ja kansalaiskasvatusta. Siksi on syytä pohtia, mihin kansalaisuuteen ihmisiä pitäisi kasvattaa. (Arola 2004.)

Liikuntaseurat ja kansalaisuuteen kasvattaminen

Kansalaisen statuksen julkiset määrittäjät, täysivaltaisuus ja riippumattomuus, merkitsevät sitä, että kansalaiseksi kasvamisessa ja kasvattamisessa on kyse sekä yhteiskunnan yhteyteen ja osallisuuteen ottamisen ideasta että irrottautumiseen pyrkimisestä. Vaikka perhettä pidetään yhä yhteiskunnan kannalta keskeisenä kansalaisuuteen kasvattajana, sanelevat erilaiset yhteiskunnalliset instituutiot – muun muassa liikuntaseurat – kuitenkin pitkälti ihmisten elämänkulkua, ja ne huolehtivat osaltaan myös nuorten kasvattamisesta yhteiskuntakelpoisiksi kansalaisiksi. Kasvatuksen institutionalisoituminen on synnyttänyt ammattilaisten

joukon, jonka tehtävänä on huolehtia elämänkulun normatiivisesta etenemisestä. (Harinen 2000, 34–35.) Liikuntaseurojen merkitystä kansalaisuuteen kasvattajina lisää myös se tosiasia, että alle murrosikäisistä pojista joka kolmas ja tytöistä joka neljäs osallistuu säännöllisesti urheiluseuratoimintaan (Eskola 1995, 3).

Tämän päivän suomalaisia nuoria on pidetty yhteiskunnallisesti passiivisina. Valtaosa nuorista näyttää kuitenkin olevan aktiivisia muutoin kuin yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamaan pyrkivinä kansalaisina. Eniten osallistutaan erilaisten urheiluseurojen toimintaan. (Harinen 2000, 37.) Kansalaistoiminta Suomessa on perinteisesti ollut vahvaa ja laajalle levinnyttä, joten myös tarjontaa on ollut paljon. Ei liene ihme, että nuori valitsee trendikkään liikuntaharrastuksen esimerkiksi aikuisten asiaksi koetun poliittisen toiminnan sijaan. On kuitenkin muistettava, että urheiluseurat toimivat osaltaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavana, joten niiden toimintaan osallistuvia nuoria ei ehkä sittenkään pidä nähdä passiivisena yhteiskunnallisen toiminnan ulkopuolelle jäävänä ryhmänä.

Mitä sitten liikuntaseuroilta odotetaan kansalaisuuteen kasvattajina? Klaus Heinemann luokittelee liikuntaseurojen tehtäviksi yleisemmin 1) sosiaalisen muutoksen vakauttamisen, 2) integraation, 3) sosialisointia, 4) statuksen rakentamisen, 5) poliittisen funktion, 6) kulttuurifunktion sekä 7) identiteettifunktion. (Itkonen 1996, 55.) Vastaavasti Kalevi Heinilä määrittelee liikuntaseuran tehtäväksi toimia sosiaalisena organisaationa, joka toteuttaa intressejään liikuntaosallistumisessa ja yhteisvastuullisesti kartuttaa ja ohjaa voimavarojaan seuran toimivuuden ja toimintatarkoituksen hyväksi (Heinilä 1986, 126).

Tämän artikkelin kannalta kiinnostavin aiemmin mainituista Heinemannin teeseistä on sosialisointi, joka voidaan käsittää laajasti yksilön yhteiskuntakelpoiseksi kasvamisena tai yhteiskuntaan jäsentymisenä. Jari Eskolan mukaan sosialisointi voidaan määritellä prosessiksi, jonka kautta yksilö muuntuu persoonaksi. Urheilun sosialisointi Eskola jakaa kolmeen osaan, joista ensimmäisessä tähdennetään molemminpuolisuutta, eli esimerkiksi sitä, että lapsen urheilu vaikuttaa myös hänen vanhempiinsa. Toisena korostetaan sosialisointi kognitiivista puolta, jossa vanhempi ja lapsi yhdessä käyvät keskustelua siitä, mitkä elämäntavat ja tavoitteet ovat omaksumisen arvoisia. Kolmas eli ekologinen näkökulma korostaa kaikkien mukana olevien osapuolten, mukaan lukien valmentajien, merkitystä osana sosialisointiprosessia. (Eskola 1995, 6–7.)

Budolajien piirissä toteutuneesta sosialisointista kertovat muun muassa lasten huoltajien viestit siitä, että budoharrastuksen aloittamisen myötä lasten itsekuri oli kohentunut ja lapsista oli tullut huomaavaisempia kotona. Useimmat valmentajat uskoivat budoharjoittelun myös parantaneen lasten itsetuntoa ja kykyä toimia ryhmässä muuallakin kuin tatameilla. Lisäksi mainittiin suvaitsevaisuuden paraneminen, joka tässä yhteydessä tarkoitti muun muassa liikunnallisesti etevämpiä lasten kykyä oppia suvaitsemaan hitaammin oppivia harjoitustovereitaan. (KysL 2009.)

Valmentajien usko budolajien kasvattaviin vaikutuksiin kuitenkin erosi selvästi eri lajeissa. Siinä, missä karatevalmentajat näkivät lasten harjoittelulla olevan monenlaisia kasvattavia funktioita, eivät aikidovalmentajat kokeneet budoharjoittelulla olevan suurta roolia sosialisointiossa. Judovalmentajat puolestaan kokivat lasten harjoittelulla olevan jonkin verran sosialisointivaikutuksia muun muassa oppimisessa käsittelemään pettymyksiä. (KysL 2009.) Sosiaalistamisen tehoa vähensi se, että lapset harjoittelivat budoa yleensä vain 1–2 kertaa viikossa ja 60–90 minuuttia kerrallaan. Joka tapauksessa budoharjoittelu täydensi kodissa, koulussa ja muissa toiminnoissa välittyneitä sosialisointia.

Miten budivalmentajien käytännöt puolestaan istuivat länsimaisiin luokituksiin? Renate Zimmerin mukaan lasten liikuntakasvatukseen yleisiä didaktisia periaatteita ovat lapsilähtöisyys, avoimuus, vapaaehtoisuus, elämyksellisyys, päättämämahdollisuus ja omatoi-

misuus. (Zimmer 2001, 122.) Lasten budoharjoittelu perustui vapaaehtoisuuteen ja budolajien valmentajien mukaan lapset saivat itse vaikuttaa jonkin verran harjoitusten sisältöön. Monissa seuroissa lapset pääsivät luomaan keskinäistä henkeä laatimalla yhdessä pelisäännöt, joita he sitten sitoutuvat noudattamaan. Toiminta oli ylipäänsä avointa ja vuorovaikutteista. (KysL 2009.) Budon liikuntakasvatus vaikuttaisi näin ollen täyttäneen hyvin Zimmerin kriteerit.

Itämaista pedagogiikkaa Suomen kamaralle

Judon, karaten ja aikidon ensiaskeleista Suomessa vastasivat japanilaiset valmentajat, vaikka perustan lajien harrastuksen mahdollistumiseksi loivatkin kotimaiset toimijat. Japanilainen valmentaja oli ehdoton auktoriteetti ja kuri kovaa (Laaksonen 1992, 77). Opetuskäytännöt muodostuivat aluksi sen mukaisiksi. Opetusmenetelmät ovat kuitenkin muuttuneet sitä mukaa kun lajit ovat integroituneet maamme liikuntakulttuuriin. Lasten ohjaamisen osalta budolajien opetusmetodien voidaan sanoa olevan keskimäärin lähempänä kotimaisien liikuntaseurojen noudattamia käytäntöjä kuin alkuperäisiä japanilaisia menetelmiä.

Budolajien harjoitteluun sisältyy kuitenkin tiettyjä japanilaisperäisiä piirteitä, joita ei tavata länsimaalaisissa liikuntamuodoissa. Tästä esimerkkinä on omintakeinen etiketti, jota voidaan pitää koko budoharjoittelun lähtökohtana. Etikettiin kuuluu tiettyjä arvoja, kuten hillitty ja kohtelias käytös sekä muitten harjoittelijoiden kunnioittaminen. Siihen kuuluu myös arvoja ilmentäviä ”rituaaleja”, kuten pystystä ja polviltaan suoritettavia kumarruksia. Niissä vartalon ja raajojen asento, oikea-aikaisuus ja suunta määritellään tarkasti aivan kuten lajitekniikkoitten opiskelussa yleensäkin. Kumarrusten tullessa osaksi rutiinia niiden symbolinen merkitys saattaa kuitenkin jäädä taka-alalle. Budolajeille ominaisena piirteenä voidaan pitää myös vyöarvojärjestelmää, jonka tehtävänä on yhtäältä antaa harrastusmotivaatiota lisääviä virstanpylväitä ja tavoitteita. Toisaalta värivyöjärjestelmä osoittaa ulkoisesti muille harrastajan sen hetkisen osaamistason. On kuitenkin muistettava, että vyön väri itsessään ei paljasta, ovatko harrastajan taidot värin edellyttämällä tasolla, sillä vyön väri säilyy vaikka taidot ruostuisivatkin. Kolmas merkittävä japanilaisperäinen piirre on pyrkimys yksilön kokonaisvaltaiseen kehittymiseen, jota käsitelen tarkemmin tuonnempana.

Japanin kulttuurissa kaikki taidot ja taiteen muodot, mukaan lukien budolajien harjoittelu, voidaan nähdä elämäntavallisina teinä. Tämä vanha ajatustapa liittyy erityisesti zenbudhalaisuuteen sisältyvään näkemykseen, että käytännölliset taidot ja taiteet voivat toimia reitteinä ”zeniin johtavalle” tielle. Toiminnasta tulee tie, kun harjoitusta ei suoriteta ainoastaan välittömän hyödyn vuoksi, vaan sillä pyritään kehittämään myös ihmisen psykofyysistä kokonaisuutta. Olennaista on omistautuminen harjoitukselle, jolla tavoitellaan parempaa ymmärtämystä itsestä ja maailmasta. Tapio Koski kertoo väitöskirjassaan, että parhaimmillaan itämaisten liikuntamuotojen harjoittelu antaa mielihyvän ja rauhan tunteiden ohella tunteen ”henkisestä kotiinpaluusta”, jossa ihminen valaistuu ja löytää itsensä. Harjoittelusta voi tulla jopa elämäntapa, jolloin sen kautta saadut myönteiset kokemukset ja itsetuntemus rakentavat ihmisen elämää. Tämä puolestaan kannustaa harjoittelun jatkamiseen. (Klemola 1998, 255; Koski, T. 2000, 145; Budoka 5/2000, 19.)

Budoharjoittelua voidaan tarkastella myös elämäntyyleistä käsin. Jarmo Ikosen mukaan budoharrastajien joukosta voidaan erottaa ainakin kahdenlaiseen elämäntyyliin kuuluvia ryhmiä. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat sekä vakavasti urheilusuuntautuneet budoharjoittelijat että filosofisen taustan sisäistäneet harrastajat. Toiseen ryhmään puolestaan kuuluvat posttraditionaaliset yhteisöt, jotka panevat peliin vain ”differentioituneen osan kokonaispersoonastaan”. Tällä distinktiolla voidaan Ikosen mukaan erotella toisistaan myös budola-

jeja. Hänen mukaan judo ja karate ovat rahvaanomaistuneet show- ja kilpaurheiluksi ja ovat varsin lähellä proletaarisia painia sekä nyrkkeilyä. Sen sijaan todella erottelukykyisiä ovat ei-kilpailulliset lajit, kuten iaido ja tai chi [5]. Erottelukykyisiin lajeihin voitaneen lisätä myös aikido, sillä aikidoon ei kuulu kilpailutoimintaa. Lisäksi on syytä mainita, että judoa ja karatea harrastetaan paljon ei-kilpailullisestikin, joten tämä kategorisointi ei ole täysin vedenpitävä. (Levy 2006, 115–116.)

Japanilaisesta kulttuurista tulevien lajien kasvatukselliset aspektit ovat luonnollisesti poikenneet kotimaisista järjestelmistä. Kun esimerkiksi kansanomaiseen pesäpalloon on liitetty sotataidon kehittäminen, ovat käytännön sotataidoista polveutuneet budolajit paradoksaalisesti korostaneet rauhaa ja aggressioiden välttämistä. Budolajeille on perinteisesti ollut tunnusomaista sisäisen ja henkisen aspektin korostaminen, jolloin tärkeää on ollut itsen tutkiminen sekä spontaanisuuden ja kehon tietoisuuden kehittäminen. Ennen kaikkea budoharrastuksessa on pyritty ihmisen kokonaisvaltaiseen kehittämiseen, eikä pelkästään ihmisen käsittämiseen yhtenä suurena lihaksena. (Budo-Express 1/1991, 9.) Sitä vastoin länsimainen urheilu tunnetusti painottaa voittoa ja palkkioita. Näin myös silloin, kun liikkujina ovat lapset. Onko siten länsimaisen ihmisen ylipäänsä mahdollista ymmärtää sellaisia liikkumisen tapoja, joiden päämääränä ei ole voitto vaan esimerkiksi itsensä tutkiminen? Voittoa korostava liikuntakulttuuri on jäänyt sivuun ainakin ei-kilpailullisessa aikidossa. Samatenkin karatessa kilpailutoiminta ei ole ollut lajin keskeisintä toiminta-alueita, joskin erot kilpailemisen tärkeydessä ovat vaihdelleet seurakohtaisesti jopa saman tyylisuunnan sisälläkin. (KysL 2009.)[6]

Kilpailullisuuden tulo budolajeihin korosta fyysisyyttä, mikä on saattanut kaventaa lajien syvällistä sisältöä. Omintakeiset japanilaiset piirteet näkyvät kuitenkin edelleen budolajeissa muun muassa tarkan etiketin ja lajien periaatteiden opiskelun muodossa. Budoa harrastavan lapsen holistisen kehityksen tärkeys puolestaan käy ilmi juniiori-ohjaajan oppaasta:

Budolajien harjoitteluun kuuluu jo lähtökohtaisesti pyrkimys harjoittelijan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Harjoittelulla ei pyritä pelkästään teknisten ja fyysisten taitojen parantamiseen vaan tavoitteena on yksilön kokonaisvaltainen kasvu ihmisenä. (Ylitalo 2006, 12.)

Kilpailun merkitystä junioreitten valmennuksessa ei haluta korostaa liikaa. Yhteisen hyvän katsotaan olevan arvokkaampi päämäärä kuin valioyksilöitten trimmaaminen:

Lasten liikunnassa voittojen, menestyksen ja lajitaitojen kehittäminen ei saa olla tärkein tavoite. Tärkeämpää on auttaa jokaista lasta kehittymään kaikessa rauhassa omassa tahdissaan ja ennen kaikkea tarjota jokaiselle myönteisiä oppimiskokemuksia [...] Sen sijaan liiallinen kilpailuhenkisyys ja voittojen korostaminen saattaa tuhota monilta vähemmän lahjakkailta lapsilta kiinnostuksen liikuntaa kohtaan pitkälle aikuisikään asti [...] Tietenkin urheiluseurojen tulee tarjota lahjakkaille ja omasta lajistaan aidosti innostuneille lapsille myös mahdollisuus edetä ja kehittyä lajissaan ja auttaa heitä halutessaan etenemään aina kansainväliselle huipulle saakka.. (Ylitalo 2006, 12–13.)

Vaikka opas on suomalainen, siitä heijastuu periaatteita, jotka ilmentävät japanilaisille tyypillistä ryhmäkeskeistä kulttuuria. Ryhmä ja sen etu nousevat yksilöä merkittävämpään rooliin. Mainittakoon vielä, että ryhmän kiinteydestä huolimatta sen jäsenet eivät kuitenkaan ole Japanissa tasa-arvoisia keskenään (Vesterinen 1987, 236, 239). Suomessa harrastajien keskinäinen arvojärjestys ei vyöarvojärjestelmästä huolimatta ole yhtä tiukan hie-

rarkkinen kuin japanilaisessa järjestelmässä, vaan tatameilla kaikki harjoittelevat kaikkien kanssa ja tasa-arvoa ja demokratiaa toteutetaan esimerkiksi äänestämällä yhteisistä leikeistä. Erityisesti aikidoon sisältyy lisäksi käsitys siitä, että kaikki harjoittelijat ovat samanarvoisia vyön väristä riippumatta. (KysL 2009.)

Lapsuusiän liikuntakokemukset vaikuttavat oleellisesti siihen, miten ihmiset suhtautuvat liikuntaan ja kuntoiluun aikuisiällä. Tämän vuoksi lapsi- ja nuorisoliikunnan tulisi tarjota positiivisia oppimiskokemuksia utilitaristista ajattelua mukailien mahdollisimman paljon ja mahdollisimman monelle jo pelkästään siitä syystä, että liikunnan laiminlyömisellä aikuisiällä on suora yhteys terveydenhuollon menojen kasvuun. Länsieurooppalaisessa liikuntasosiologisessa tutkimuksessa todetaan ehkä hieman yllättäen, että 15–17-vuotiaina saadut liikuntakokemukset ovat kaikkein ratkaisevimpia päätettäessä suhtautumisesta liikuntaan aikuisiällä. (Vanreusel 1993, 106–108.) Budolajien osalta teini-ikä on usein se aika, jolloin nuoren on päätettävä valitseeko hän lajissaan kilpailu-uran vai jatkaako hän harrastustaan kuntoiluun ja itsensä kehittämisen kannalta.

Budopedagogiikkaa

Oulun karateseurassa lanseerattiin vuonna 2007 käsite ”budopedagogiikka”, jonka tarkoituksena oli kiinnittää huomiota junioriharjoittelijoiden aggressioiden hallintaan sekä tekojen merkityksiin ja pohtia niiden seurausta sekä itselle että muille. Vastaavasti huomiota kohdistettiin myös ujoihin ja arkoihin lapsiin. Budopedagogiikan taustalla olivat samuraietiikan määritelmät, joita olivat muun muassa oikeamielisyys, rohkeus, hyvyys tai säälin-tunne, kohteliaisuus, vilpittömyys, kunnia, uskollisuus ja itsehillintä. Budopedagogiikka nähtiin osana elinikäistä oppimista, jota karateharrastus pyrki tukemaan. Budopedagogiikka ei siis pitänyt käsittää pelkästään yhdistelmänä karateopetusta, muotoa, tekniikkaa ja etikettä, vaan se oli samalla terapeutista toimintaa, jolla tavoiteltiin aggressioiden, toiminnan ja päätösten hallintaa. Lopullisena tavoitteena oli oppia ymmärtämään oman tulevaisuuden suuntaa. (Kangas 2007.)

Karateseuran kursseilla oli tavattu yliviikkaita ja passiivisia lapsia jopa enemmän (10–15%) kuin normaalissa koululuokassa on (n. 6%). Budopedagogiikan uskottiin antavan yhden väylän oppimis- ja käyttäytymishäiriöisten, yliviikkaiden ja jopa kriminaalikäyttäytymistä omaavien nuorten kasvattamiseksi. Sen myös ajateltiin antavan nuorille välineitä hallita omia tunteitaan. Sitä, miten budopedagogiikka toimi itsetunnon ja oppimisen motivaation parantamiseksi sekä humanimman käyttäytymisen kehittämiseksi, pyrittiin puolestaan selvittämään lasten vanhempien antamien palautteiden perusteella. (Kangas 2007.)

Karaten budopedagogiikka voi opettaa taitoa hallita kaksisuuntaisesti ilmenevää pelkoa, jolloin yhtäältä pelätään ottaa vastaan haasteita ja pelätään kukistumista mutta toisaalta pelätään aiheutettavan toisille samaa harmia. Taitojen karttumisen ja siihen liittyvän ymmärryksen kasvun myötä voi budopedagogiikan avulla oppia ottamaan harjoittelussa huomioon sekä oman että harjoituskumppanin turvallisuuden ja hyvinvoinnin. Jos esimerkiksi häiriökäyttäytyminen johtuu alisuoriutumisen pelosta tai jatkuvasta alisuoriutumisesta, voidaan budopedagogiikkaa käyttää vahvistamaan yksilön itsetuntoa ja hallitsemaan alisuoriutumisen pelkoja. Nuoren alisuoriutumisella tarkoitetaan yleensä sitä, että oppilas ei menesty koulussa kykyjensä mukaisesti. Kankaan mukaan ahkeruuden, luovuuden ja tunte-elämän tasapainon tulisi kulkea rinnakkain kaikessa kouluopetuksessa. Alisuoriutuminen muuttuu vähitellen häiriökäyttäytymiseksi, koska jatkuva epäonnistuminen syö itsetuntoa ja vie halun normaaliin kilpailuun itsensä ja oppimisen edellyttämän työn edessä. Kilpailusta vetäytyjät haluavat välttää koulumenestyksen mukanaan tuomia paineita. Sääntöjä

ja auktoriteetteja vastustaessaan kapinalliset testaavat muita ja heidän toimintansa mielle-tään häiriökäyttäytymisenä. (Kangas 2007.)

Omaperäiseltä kuulostava budopedagogiikka on vielä toistaiseksi marginaalinen val-mennusmetodi Suomessa, mutta muualla Euroopassa se ei ole täysin uusi asia. Budopeda-gogiikkaa tiedetään tutkitun muun muassa Saksassa kolmessa eri instituutissa, jotka ovat: Institut für Sozialpädagogik Lüneburg, Institut für Kriminologie Göttingen sekä Institut für Sportwissenschaften Heidelberg. (Kangas 2007.) Voisiko budopedagogiikassa olla ratkaisu tai ainakin lääke nuorten psyykkisiin ongelmiin? Arvatenkin budopedagogiikasta voisi keh-keytyä mielenkiintoinen lisämauste kasvatustieteiden monenkirjavaan kenttään, mikäli se vain saisi riittävästi tuulta siipiensä alle.

Väkivallan kompensatiota?

Toimivatko budolajit ja niiden harrastus itsessään työkaluna, jonka avulla lapset ja nuoret oppivat kontrolloimaan aggressiivisuuttaan, hillitsemään itseään ja sen myötä kohentamaan itsekuriaan? Norbert Elias määrittelee modernissa yhteiskunnassa harrastettavan urheilun 'väkivallan kompensatioksi'. Hänen liikuntateoriaansa mukaan niin urheilukentällä kuin katsomossa oleva ihminen voi hetkeksi unohtaa itsensä, panna kaikkensa peliin ja antaa alkukantaisille vaistoilleen vallan. Näin urheilu tarjoaa läpeensä sivilisoituneelle ihmiselle mahdollisuuden kompensatioon. Edellytetäänhän modernin yhteiskunnan ihmiseltä yhä vahvempaa itsekuria. Eliasta analysoinut J.P. Roos painottaa vielä enemmän itsekuria, josta hänen mukaansa tulee ihmisen toinen luonto. Muuttuessaan elämäntavaksi liikunta on itse-kurikehityksen huipentuma. (Roos 1989, 18–22.)

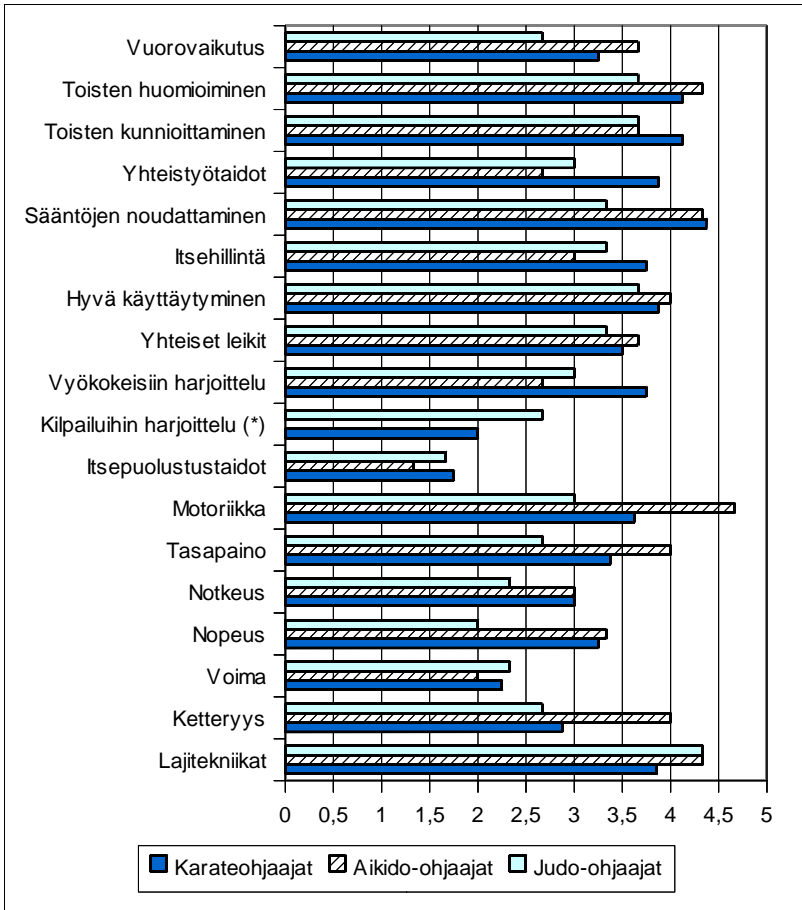
Lasten budoharjoitteluun sisältyy paljon ryhmätyötaitoja kehittäviä leikkejä ja pelejä, kehon koordinaatiota, motoriikkaa ja kinestetiikkaa kehittäviä harjoitteita, aivan kuten monissa tutummissakin ohjatuissa lasten liikuntamuodoissa (KysL 2009). Budolajeissa kui-tenkin harjoitellaan myös kamppailua ja taistelutaitoja, mikä asettaa tiettyjä reunaehtoja niiden harrastamiselle. Lasten on sitouduttava olemaan vahingoittamatta muita ja hallitse-maan omaa voimankäyttöänsä. Vastaavasti ohjaajien on pidettävä huolta siitä, että sääntöjä noudatetaan ja harjoittelu on turvallista. Tässä korostuu budolajien erityisluonteinen kasva-tuksellinen aspekti: Lapset oppivat kunnioittamaan toisten fyysistä koskemattomuutta sen hallitun rikkomisen kautta.

Liikuntasosiologian professori Pauli Vuolle korosti jo 1970-luvulla liikuntakasvatuksen merkitystä yhteiskuntaan sosiaalistavana voimana ja nuorten väkivaltakäyttäytymistä vähentävänä tekijänä. Vuolle painotti tiettyjen perusarvojen, kuten reilun pelin hengen, kohteliaisuuden ja sujuvakäyttöksisyyden merkitystä. Liikuntakulttuurin muutoksessa nämä perusarvot koettiin kuitenkin pluralisoituvan arvomaailman uhkaamiksi, jolloin ”tervehen-kinen” sosiaalistuminen oli vaarassa. (Vuolle 1978, 160–170.) Kymmenen vuotta myöhem-min liikunnan arvomaailman todettiin joka tapauksessa hajaantuneen, (Tarasti 1989, 18.) mihin oman mausteensa luonnollisesti toivat itämaisiet kamppailulajit. Millaisia arvoja budolajit sitten lisäsivät liikuntakulttuuriin ja kuinka vahvana arvot ovat ylipäänsä olleet suomalaisessa juniorivalmennuksessa?

Aluksi on todettava, että länsimaissa budolajien arvot ovat jonkin verran muuttuneet sopeutuessaan vallitsevaan toimintaympäristöön. Joka tapauksessa Suomessa harrastetuissa budolajeissa voidaan edelleen havaita monille itämaisille kulttuureille tyypillisiä piirteitä, kuten sosiaalinen hierarkkisuus, sitkeys, peräänantamattomuus, kärsivällisyys, pidättyväi-syys sekä kohteliaisuus (Perämäki 1994, 5). Junioreiden budovalmennuksessa on korostettu muun muassa itsekuria, toisten huomioon ottamista ja kunnioittamista sekä jokapäiväisessä

elämässä tarvittavien käyttäytymismallien oppimista. Lisäksi budolajien piirissä on painotettu itsetunnon kehitystä, terveitä elämäntapoja sekä monipuolisen liikunnan merkitystä. (SaiL 2009; Tolsa 2010; Sundberg 2009.)

Taulu 1. Eri taitojen ja ominaisuuksien painottaminen judon, karaten ja aikidon junioreitten harjoittelussa.

(*) Aikidossa ei järjestetä kilpailuja.

Tauluun 1 on koottu valmentajien arvioita tiettyjen taitojen ja ominaisuuksien painotuksista junioreitten budoharjoituksissa. Esiin nousee etenkin sosiaalisten taitojen oppimisen korostunut asema. Sen sijaan liikunnallisten ominaisuuksien kuten voiman, nopeuden tai notkeuden merkitys koettiin vähäisenä. Pienimmän merkityksen saivat itsepuolustustaitojen oppiminen ja kilpailuihin valmentautuminen, mikä viesti siitä, ettei kamppailullisten taitojen hiomista koettu tärkeinä junioreiden harjoittelussa. Sen sijaan valmentajat korostivat etenkin sääntöjen noudattamista, hyvää käytöstä sekä toisten huomioon ottamista ja kunnioittamista. Myös yhteiset leikit olivat merkittävä osa kaikkien lajien harjoittelua. (KysL 2009.) Motoriikan voimakas painotus aikidoharjoittelussa kertoo ehkä lajin luonteesta, jossa pääosa harjoittelusta tapahtuu parin kanssa. Juniorin on opittava tuntemaan omien raajojensa

liikeradat jo varhaisessa vaiheessa, jotta tekniikoita on mahdollista toteuttaa turvallisesti ja onnistuneesti harjoittelutoverin niveliin. Motoriikkaa huomioon ottamatta merkittäviä laji-kohtaisia eroja ei valmentajien painotuksissa ilmennyt.

Sääntöjen noudattamisen ja yhteisten leikkien painottumisen voidaan katsoa tukeneen lasten sosiaalistamisprosessia. Liikunnallisissa ryhmäleikeissä lapset saavat kokemuksia toisten toiminnan havainnoimisesta, oppivat ottamaan toiset huomioon sekä oppivat oma-aloitteisuutta ja keskittymistä. On syytä korostaa, että lapset hallitsevat sosiaalisia taitojaan, kuten sääntöjen noudattamista paremmin aluksi leikinomaisissa oloissa kuin todellisessa käyttäytymisessään. (Ruoppila 1989, 52.)

Kasvukipuja tatamilla

Kamppailullisesta luonteesta johtuen budolajeissa korostetaan yhteisten pelisääntöjen noudattamista, joiden laatimiseen osallistuvat niin valmentajat, juniorit kuin usein myös heidän huoltajiansakin. Juniorien valmentajille kohdistamani kyselyn perusteella juniorit noudattivat yhteisiä sääntöjään pääsääntöisesti hyvin. Ohjaajiin suhtauduttiin auktoriteetteina ja heidän neuvojaan kuunneltiin. Tilanteet, joissa säännöt unohtuivat, rajoituivat yleensä yksittäistapauksiin, ja valmentajien puuttuminen asiaan useimmiten riitti palauttamaan järjestyksen. (KysL 2009.)

Kysyin valmentajilta myös, oliko lasten käyttäytymisessä tatameilla tapahtunut muutoksia viimeisten vuosien aikana. Kysymyksen tarkoituksena oli vastata väitteeseen, jonka mukaan tatameille tulee yhä enemmän levottomia ja vaikeasti hallittavia nuoria. Tässä kohdassa vastauksissa oli huomattavia eroja. Suurin osa vastaajista ei todennut merkittäviä eroja uusien ja aikaisemmin aloittaneiden lasten käyttäytymisessä. Osa vastaajista kuitenkin totesi levottomuuden kasvaneen, mikä näkyi muun muassa tottelemattomuutena, kärsimättömyytenä ja keskittymiskyvyn heikentymisenä. Lisäksi yksi valmentaja totesi, että ohjaajan on yhä enemmän ansaittava auktoriteettinsa omalla asenteellaan. Syinä ongelmiin esitettiin aloittavien harrastajien edeltäjiään nuorempaa keskimääräistä ikää, liian suuria ryhmäkokoja sekä viikoittaisen harrastusajan lyhyttä, jolloin yhteisten pelisääntöjen sisäistäminen oli hidasta. Myös ohjaajan tullessa tutuksi hahmoksi junioreille, saivat lapset rohkeutta kokeilla joskus rajojaan. (KysL 2009.)

Vakavampia ongelmatilanteita esiintyi vähän. Vain kolme valmentajaa muisti törmänneensä urallaan kerran tilanteeseen, jossa lapsi oli kiusannut muita tatamin ulkopuolella ja mahdollisesti käyttänyt tällöin budossa oppimia taitojaan väärin. Yksikään tilanne ei ollut kuitenkaan vaatinut juniorin erottamista budoseurasta. Ongelmatilanteet budoseuroissa hoidettiin keskustelemalla, sääntöjen kertaamisella, hetkellisillä ”jäähdyillä” ja tarvittaessa yhteydenotolla lapsen huoltajiin. (KysL 2009.)

Budoseurojen kasvatustyötä tukevat toimijat

Yleinen yhteiskunnallinen vaurastuminen 1900-luvun jälkipuoliskolla lisäsi liikunnan harrastusmahdollisuuksia Suomessa. Tästä esimerkkinä on kunnallisten liikunnan harrastamispaikkojen lisääntyminen. Toisaalta talouden heiketessä liikunta on joutunut myös säästöjen kohteeksi. Julkisen sektorin leikkaukset ovat supistaneet seurojen avustuksia ja lisänneet niiden velvoitteita. (Itkonen 1996, 61.) Leikkauksista esimerkkinä käy muutaman vuoden takainen Joensuun kaupungin päätös muuttaa osa aiemmin seuroille maksuttomista viikko- vuoroista maksullisiksi. Toimenpiteellä saatiin pieniä lisätuloja liikuntatoimen budjettiin,

mutta vastaavasti liikuntaseurojen toimintamahdollisuudet toteuttaa yhteiskunnallisia tehtäviään kapenivat. (KysL 2009.)

Leikkauksista huolimatta julkinen sektori on tukenut budoseurojen toimintaa sen jälkeen, kun lajit olivat tulleet yhteiskunnallisesti hyväksytyiksi. Esimerkiksi Joensuussa ja Kuopiossa budoseuroilta ei peritty maksua junioreiden salivuoroista. Kaupungeilta oli myös mahdollista saada rahallista tukea ohjaaja-avustusten muodossa. Joensuussa ohjaaja-avustukset määrättyivät ohjaajien kouluttautuneisuuden sekä junioreitten ja harjoitusten lukumäärän perusteella. Kuopiossa kaupunki jakoi lisäksi stipendejä laadukkaasta juniorityöstä. Budoseurat saivat myös tukea erilaisilta järjestöiltä – kuten Nuori Suomi -organisaatiolta – juniorityön kehittämiseen ja valmentajien kouluttamiseen. Yrity maailmasta tulevia sponsoreita ei Kuopion karateseuraa lukuun ottamatta vastanneilla seuroilla ollut, vaan toimintaresursseja haettiin muun muassa seuratoiminnalle perinteisillä talkoilla. (KysL 2009.)

Merkittäviä tukitoimijoita olivat myös junioreitten huoltajat. Kouluiässä huoltajien vaikutus lastensa liikuntaan rajoittuu lähinnä erilaisten tuki- ja huoltotoimien järjestämiseen tai lasten harrastuksessa mukanaoloon. Riippumatta siitä, miten huoltajat osallistuvat lapsensa liikuntaharrastuksiin, on huoltajien asenne yleensä myönteinen harrastuksia kohtaan. (Telama, Silvennoinen, Laakso, Kannas 1989, 36–37.) Itäsuomalaisissa budoseuroissa lasten huoltajat osallistuivat lastensa harrastuksiin muun muassa muksujudon-, karate-kids ja lapsi-vanhempi-aikidon muodossa, jotka tarkoittivat pienten lasten yhteistä ohjattua harjoittelua vanhempiensa kanssa. Judossa vanhemmat osallistuivat seurojen järjestämiin teemailtoihin, talkoisiin ja kauden päätöstilaisuuksiin. Karatessa puolestaan junioreitten vanhemmat ja valmentajat pitivät kerran vuodessa pelisääntökeskustelun, jossa pyrittiin herättämään keskustelua junioritoiminnan kehittämisestä. Kaikissa lajeissa järjestettiin lisäksi josain määrin vanhempainiltoja ja korostettiin tiedotuksen tärkeyttä. Lasten huoltajien budoseuroille kohdistama tuki toteutui puolestaan kyytiapuna harjoitusleiri- ja kisamatkoille. (KysL 2009.)

Huoltajien ja heidän lastensa välillä esiintyi myös juniorin budoharjoitteluun liittyviä konflikteja. Tällaisia tilanteita kävi ilmi kahden valmentajan vastauksista. Molemmat ohjaajat mainitsivat tapauksesta, jossa juniori oli tuotu harjoitukseen vasten tämän omaa tahtoa. Tällaisia tilanteita tuskin sattuu ainoastaan budolajien piirissä. Lapsen tullessa tatalle ”päivähoitoon” tämän harjoittelumotivaatio on heikkoa ja käytös levotonta. Toisaalta, vastauksissa tuli esiin myös vastakkainen esimerkki, jossa levottomista kotioloista tullessa lapsessa havaittiin juniorityön positiivisia vaikutuksia. Tällöin lapsen nähtiin itse muuttaneen hiljalleen toimintamallejaan mieluisan ja motivoivan harrastuksensa vaatimuksiin sopiviksi. Näin säännöllinen harjoittelu oli tuonut onnistumisen tunteita ja lapsen omanarvontunne ja itseluottamus olivat vahvistuneet. (KysL 2009.)

Budon avulla kohti kansalaisuutta

Kuten alussa todettiin, budolajit ovat pääosin lasten ja nuorten harrastuksia. Karatessa ja judossa yli 60% harrastajista oli alle 18-vuotiaita ja aikidossakin junioreiden osuus oli selvästi yli puolet kaikista harrastajista. Harrastajien ikäjakauma ei kuitenkaan paljastanut sitä, millaiset nuoret olivat löytäneet tiensä budolajien piiriin. Judo ja karate ottavat toiminnassaan huomioon kaikki ikäryhmät pienistä lapsista senioreihin. Judossa huomioidaan myös erityisryhmät, kuten liikuntarajoitteiset tai muutoin erityistä tukea tarvitsevat harrastajat. Aikidoa puolestaan opetettiin myös näkövammaisille harrastajille. (KysL 2009.) Erityisryhmien budoharrastus on osoitus budolajien kyvystä toimia laaja-alaisesti liikuntakulttuurin kentällä ja halusta ottaa huomioon muutkin kuin kungfu-elokuvista inspiroituneet nuoret.

Budolajit sosiaalistavat nuoria harrastajiaan ympäröivään yhteiskuntaan huolimatta siitä, että lasten viikoittainen osallistumisaika budon harjoitteluun on lyhyt. Budon pelisäännöt, joita judossa, karatessa ja aikidossa pidetään tärkeinä, kulkevat käsi kädessä yleisempien normien kanssa, joihin lapsia pyritään kasvattamaan niin kodeissa kuin kouluissa. Näistä esimerkkejä ovat ryhmässä toimimiseen oppiminen, itsehillinnän kehittäminen ja toisten kunnioittaminen. Budolajit eivät näin ollen toteuta yhteiskunnallista tehtäväänsä pelkästään liikunnan ja sitä kautta fyysisen terveyden edistäjinä, vaan lajien opetussuunnitelmiin sisältyy myös merkittävä psyykkisen kehityksen ulottuvuus. Itämaista pedagogiikkaa tai ei, budolajien sisältämä yksilön kokonaisvaltaisen kehittämisen periaate ja sen soveltaminen käytäntöön ovat antaneet näyttönsä lajien kyvystä toimia kansalaisuuteen kasvattajana.

Viitteet

[1] Japanilaisilla budolajeilla tarkoitetaan yleisesti nykyaikaisia japanilaisia kamppailulajeja, jotka ovat kehittyneet samurai-sotilaiden taistelutekniikoista rauhanomaisiksi tavoiksi harjoitella taistelemisen taitoa. 1900-luvun alussa niistä kehitettiin urheilumuotoja ja ne levisivät Japanin ulkopuolelle jonkin verran jo ennen toista maailmansotaa. Varsinainen leviäminen ympäri maailmaa alkoi 1950-luvulla. (Silenius 1991, 10; Törnblom 1988, 137–138.)

[2] *Judo* on vanhoista japanilaisista taistelutaidoista (jujutsu) kehittynyt aseeton kamppailulaji, jossa kamppaillaan sekä pystyssä että matossa. Pystyssä harjoittelija pyrkii saamaan otteen vastustajan judopuvusta ja horjuttamaan heittotekniikan avulla toisen tasapainoa. Pystyosuus päättyy, kun toinen saadaan mattoon, jossa tavoitteena on kukistaa vastustaja sidonnalla, kuristuksella tai käsilukolla. (Judoesite 2010) *Karate*, joka sisältää mm. käsi- ja potkutekniikoita, on peräisin Okinawan saarelta ja se esiteltiin japanilaisille ensi kerran vasta 1912. Vaikka karate yleisesti mielletään japanilaiseksi budolajiksi, se ei tarkasti ottaen niihin kuulu. (Österman 1999, 81, 83, 102, 131,133.) Tässä tutkielmassa karate kuitenkin luetaan kuuluvaksi budolajeihin, sillä Suomessa lajia pidetään yleisesti osana budoa ja budoperinnettä. *Aikido* on judon ohella eräänlainen pitkän japanilaisen taistelutaitotradition synteesi, jossa yhdistyivät useat ju-jutsutyylit lukko-, heitto- ja sidontatekniikoiden muodossa. Tämän lisäksi aikidon kehitykseen ovat vaikuttaneet oleellisesti keihäs-, sauva- ja miekkatekniikat. Judosta ja karatesta poiketen Suomessa harrastettuun aikidoon ei kuulu kilpailutoimintaa. (Silenius 1991, 12–20; Ylitalo 2006, 7.)

[3] *Sinettiseurat* ovat eräänlaisen sertifikaatin saaneita urheiluseuroja, jotka täyttävät yhdeksän Nuori Suomen määrittelemää laatukriteeriä. Näihin kuuluvat muun muassa seuran toiminnan kasvatuksellisuus, kirjalliset toimintaperiaatteet ja koulutettujen ohjaajien käyttäminen juniorityössä. Sinetikriteereillä varmistetaan laadukas lasten ja nuorten toiminta urheiluseuroissa. (Nuori Suomi 2010b.)

[4] *Nuori Suomi* on sitoutumaton järjestö, jonka tehtävänä on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja elämäniloa liikunnan ja urheilun avulla. Se tekee kiinteää yhteistyötä muun muassa lajiliittojen, liikunnan aluejärjestöjen sekä paikallisten urheiluseurojen kanssa. Yhdistyksen jäseniin kuuluu tällä hetkellä 53 valtakunnallista liikunta-alalla toimivaa liittoa. (Nuori Suomi 2010a.)

[5] *Iaido* on vanhoista japanilaisista miekkailutekniikoista kehitetty taito vetää miekka tupesta. Iaidon toi Suomeen aikidonkin maahan tuonut japanilainen Toshikazu Ichimura. Lajin harrastus Suomessa keskittyi ensimmäisinä vuosinaan pääosin aikidoseuroihin. (Reenpää, Bagge, Hellsten, Helminen, Lauerma, Rönnqvist 1998, 47, 49, 64; Karateka 4/1987, 22.) *Tai chi* (Tai chi chuan) puolestaan tarkoittaa ”suuren äärettömän nyrkkiä”. Tai chi

perustuu kiinalaiseen kung fu -kamppailutaitoon, mutta sitä harjoitellaan pääsääntöisesti suotuisien terveydellisten vaikutustensa vuoksi. Tai chita kutsutaan toisinaan myös liikkuvaksi mietiskelyksi, sillä kiinalainen filosofia on siinä voimakkaasti mukana. (Lewis 1998, 60.)

[6] Suomen karateliittoon kuuluu tällä hetkellä 10 tyyliisuuntaa. Tässä artikkelissa tarkastelluissa karateseuroissa harjoiteltiin wado-ryu -tyyliisuunnan mukaista karatea. (KysL 2009; Tyyliisuuntakollegiot, Suomen karateliitto.)

Lähteet

Painamattomat lähteet

KysL 2009. Itäsuomalaisten budoseurojen juniorivalmentajille sähköpostitse suunnatut kyselyt.

Suomen aikidoliitto ry

SaiL. Suomen aikidoliiton arkisto, Helsinki

Suomen aikidoliiton toimintakertomukset vuosilta 1982–1986 ja 2008

Juniorit. Suomen aikidoliitto ry. (SaiL) 2010. [www-lähde] <<http://www.finland-aikikai.fi/fi/aikido/juniorit/junioreiden-harjoittelu>> (Luettu 1.2.2010).

Ylitalo, Kustaa 2006. Junioriohjaajan opas, Helsinki: Suomen aikido-, taido- ja taekwondoliitot.

Suomen judoliitto ry

Suomen judoliiton arkisto, Helsinki

Suomen judoliiton toimintakertomus vuodelta 2008

Judoesite. Suomen judoliitto ry 2010. pdf-dokumentti [www-lähde] <<http://www.judoliitto.fi/materiaalit/esitteet/>> (Luettu 10.5.2010).

Sundberg, Jaana 2009. Suomen judoliiton esitteet. [www-lähde] <<http://www.judoliitto.fi/materiaalit/esitteet/>> (Luettu 1.2.2010).

Suomen karateliitto ry

Tolsa, Tomi. 2005. Juniorit. Suomen karateliitto ry. [www-lähde] <<http://www.karateliitto.fi/acms/juniorit/juniorikarate.html>> (Luettu 29.1.2010).

Tyyliisuuntakollegiot. Suomen karateliitto ry 2010. [www-lähde] <<http://www.karateliitto.fi/acms/karate/tyyliisuuntakollegiot.html>> (Luettu 10.5.2010).

Yrtti, Seppo 2009. Lyhyt oppimäärä karateliittoon ja sen toimintaan [www-lähde.] <http://www.karateliitto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/.../FAQFKFBoard2009.doc> (Luettu 29.1. 2010).

Suomen liikunta ja urheilu (SLU)

Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Suomen liikunta ja urheilu ry. Lapset ja nuoret. pdf-dokumentti.[www-lähde] <<http://www.slu.fi/liikuntapolitiikka/liikuntatutkimus2/>> (Luettu 30.1.2010).

Nuori Suomi 2010a. Perustehtävä. [www-lähde] <http://www.nuorisuomi.fi/nuori_suomi> (Luettu 1.2.2010).

Nuori Suomi 2010b. Sinettiseuratt. [www-lähde] <<http://www.nuorisuomi.fi/sinettikriteerit>> (Luettu 1.2.2010).

Painetut lähteet

Lehdet

Aikido, Helsinki, Suomi: 2/1980
Budo-express 1/1991 ja 5/2000
Budoka, Helsinki, Suomi: 5/2000
Ippon, Helsinki, Suomi: 4/1983
Karateka, Helsinki, Suomi 4/1987

Kirjallisuus

- Arola, Pauli 2003. Tavoitteena kunnan kansalainen. Koulun kansalaiskasvatuksen päämäärät eduskunnan keskusteluissa 1917–1924. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 191.[www-lähde] <<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/3569/tavoitte.pdf?sequence=1>> (Luettu 12.5.2010).
- Arola, Pauli 2004. Kansalaiskasvatus. Haaste itsenäiselle Suomelle. [www-lähde] <http://www.vink.helsinki.fi/files/Theoria_kansalaisk.html> (Luettu 12.5.2010).
- Eicberg, Henning 1987. Liikuntaa harjoittavat ruumiit. Kohti ruumiin ja urheilun uutta sosiaali-tiedettä. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari 1995. Urheilu sosiaalista – mutta mihin? Teoksessa Suoranta, Juha & Eskola, Jari (toim.), Liikunta ja kasvatus. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. C, Katsauksia ja puheenvuoroja 7 & Aikuiskasvatuksen ja jatkuvan koulutuksen julkaisuja 1, 3–7.
- Harinen, Päivi 2000. Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Heinilä, Kalevi 1986. Liikuntaseura sosiaalisena organisaationa. Jyväskylän yliopiston liikuntasuunnittelun laitoksen tutkimuksia 38.
- Holopainen, Lauri 1991. Aikido suomalaisessa kulttuurissa. Helsingin yliopiston folkloristiikan laitoksen julkaisematon pro gradu -tutkielma.
- Itkonen, Hannu 1991. ”Tarmompa poekija ollaan”. Tutkimus suomalaisen urheiluseuran muutoksesta. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja 35.
- Itkonen Hannu & Nevala Arto 1991. Eriytyvä urheiluseura – paluu monimuotoisuuteen. Teoksessa Itkonen, Hannu & Nevala Arto (toim.), Liikunnan vuoksi: näkökulmia liikuntakulttuurin muutokseen. Kannus: Koivu ja tähti Oy, 16–19.
- Itkonen, Hannu 1996. Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Helsinki: Gaudemus.
- Kangas, Reijo 2007. Budo Pedagogiikka: Karate lasten ja nuorten apuna kasvatuksessa. [www-lähde] <http://www.oulunkarateseura.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=233&Itemid=127> (Luettu 30.12.2009).
- Kekkonen, Urho 1938. Lauri Pihkala. Helsingin Sanomat 28.2.1938. [www-lähde] <<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/11546/TMP.objres.4350.html?sequence=1>>
- Klemola, Timo 1998. Zen–Karate. Helsinki: Otava.
- Koski, Pasi 2000. Maaailma muuttuu, muuttuvatko seurat. Jyväskylän yliopiston liikunnan kehittämiskeskuksen julkaisuja 7.
- Koski, Tapio 2000. Liikunta elämäntapana ja henkisen kasvun välineenä. Filosofinen tutkimus liikunnan merkityksestä, esimerkkeinä jooga ja zen–budo. Tampere: Tampere University Press.
- Laaksonen, Tero 1992. Kamppailijoita dojolta tatamilta. Turku: European Kyusho Jitsu Tuite.

- Levy, Mika 2006. Aikidon tie suomalaiseseen liikuntakulttuuriin. Joensuun yliopiston yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunnan julkaisematon pro gradu -tutkielma.
- Lewis, Peter 1998. Taistelulajien maailma. Hämeenlinna: Karisto.
- Perämäki, Helena 1994. Liikunta elämäntapana. Tarkastelussa budolajien harrastajat. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisematon pro gradu -tutkielma.
- Reenpää, Timo, Bagge, Leif, Hellsten, Pasi, Helminen, Jukka, Lauerma, Arto & Rönnqvist, Ronny 1998. Iaido. Teoksessa Reenpää, Timo (toim.), Bu, Samurain ammatti. Hashi 20/1998. Helsinki: Japanilaisen kulttuurin ystävät ry, 49–50.
- Roos, Jeja-Pekka 1989. Liikunta ja elämäntapa: nautintoa vai itsekuria. Jyväskylän yliopiston nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 14.
- Ruoppila, Isto 1989. Liikunta ja lapsen kehitys. Teoksessa Pyykkönen, Teijo, Telama, Risto & Juppi, Joel (toim.), Liikkuvat lapset. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 52–56.
- Silenius, Petteri 1991. Aikido – harmonisen voiman tie. Porvoo: WSOY.
- Tarasti, Lauri 1989. Liikunnan arvot hajaantuvat. Teoksessa Pyykkönen, Teijo (toim.), Suomalaisen liikuntapolitiikan vaihtoehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja 116, 17–20.
- Telama, Risto, Silvennoinen, Martti, Laakso Lauri & Kannas, Lasse 1989. Kouluikäisten lasten liikuntaharrastus. Teoksessa Pyykkönen, Teijo, Telama, Risto & Juppi, Joel (toim.), Liikkuvat lapset. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 36–37.
- Törnblom, Lena 1988. Japanilaisten budolajien kehitys Suomessa. Teoksessa Vesterinen, Ilmari (toim.), Japanologia 86: 1. Suomen Japanin -tutkimuksen symposio 29.–30.8.1986. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 140–145.
- Vanreusel Bart 1993. Adherense to Sport from Youth to Adulthood. In Duquet, William. De Knop, Paul. Bollaert, Livin (toim.), Youth Sport – A social approach. Bryssel: Vubpress, 100–118.
- Vasara, Erkki 1992. Miljoonan suomalaisten liike. Teoksessa Pyykkönen, Teijo (toim.), Suomi uskoi urheiluun. Helsinki: VAPK-kustannus, 410–430.
- Vesterinen, Ilmari 1987. Japanilaiset. Japanin kulttuurin antropologista tarkastelua. Helsinki: Gaudeamus.
- Vuolle, Pauli 1978. Kasvatus ja liikunta. Teoksessa Suurnäkki, Timo (toim.) Liikunta suomalaisessa kulttuurissa. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja 68, 160–170.
- Zimmer, Renate 2001. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Helsinki: Karisto.
- Österman, Jarmo 1999. Maailman kamppailutaidot. Helsinki: Karisto.

FM Mika Levy on Itä-Suomen yliopiston Suomen historian jatko-opiskelija ja työskentelee tällä hetkellä historian, yhteiskuntaopin ja opinto-ohjauksen vs. lehtorina Nilsiään lukiossa